

ANTANAS ANDRIJAUSKAS

Vilniaus dailės akademija, Lietuva
Vilnius Academy of Fine Arts, Lithuania

RYTŲ ŠVIESOS IR SPALVŲ SPINDESIO IEŠKOJIMAI SAULIAUS KRUOPIO TAPYBOJE

Search for Eastern Light and Color Brightness
in Saulius Kruopis's Painting

SUMMARY

The article is about the outstanding contemporary Lithuanian master of coloristic paintings, Saulius Kruopis. It focuses on the most important stages of his intellectual and artistic evolution, his relationships with teachers, and other factors which influenced his painting style. Particular attention is paid to the impact of the culture of India on Kruopis's Weltanschauung and work. That culture shaped not only his personal way of life but also the peculiarity of his color understanding and orientalist style. Some attention is given to his Nida plein airs and critical publications on art issues. The article treats Kruopis as a subtle master of expressive, emotional, colorful paintings and lyrical abstractions, whose mastery is expressed by means of powerful, spontaneous, colorful, and texture-leaving strokes.

SANTRAUKA

Straipsnis skirtas vieno iškiliausių dabartinių Lietuvos spalvos ir kolorito meistrų Sauliaus Kruopio kūrybos analizei. Daugiausia dėmesio skiriama svarbiausiems jo intelektualinės ir tapybinės evoliucijos tarpiniams, santykiams su mokytojais ir įvairioms jo tapybos stilių paveikusioms įtakoms. Ypač daug dėmesio skiriama įvairiems Rytų kultūrų, pirmiausia Indijos, poveikio aspektams Kruopio pasaulėžiūroje ir kūryboje. Orientalizmo dėmuo jo kūryboje yra toks ryškus ir gilus, kad paveikė ne tik tapytojo pasaulėžiūrą, gyvenimo būdą, tačiau ir meninės kūrybos stiliaus savitumą bei spalvos fenomeno sampratą. Vėliau glaustai aptariama Kruopio kelis dešimtmečius vykdoma veikla organizuojant kasmetinius tarptautinius tapybos plenerus Nidoje, leidžiant įvairius meno leidinius. Kruopis pristatomas kaip subtilus ekspresyviojo tapybos manieros, emocionalios spalvos ir kolorito siužetinių paveikslų ir lyrinė abstrakcijų meistras, kurio meistriškumas pirmiausia skleidžiasi per ekspresyvių spontaniškų pėdsakus ir faktūras paliekantį potėpį, emocinės spalvos poveikio galios išryškiniama.

RAKTAŽODŽIAI: Saulius Kruopis, lietuvių tapyba, orientalizmas, lyrinė abstrakcija, peizažas, spalva.

KEY WORDS: Saulius Kruopis, Lithuanian painting, Orientalism, lyrical abstraction, scenery, color.

PAGRINDINIAI KŪRYBINIŲ INTERESŲ LAUKAI

Saulius Kruopis – vienas produktyviausių vyresniosios kartos Lietuvos menininkų, žavinčių nepaprasta kūrybine aistra ir ilgalaikiu užsidegimu tęsti bei puoselėti jo mąstyseną bei meninės kūrybos procesą pavergusias idėjas. Iš savo kartos menininkas išsiskiria kūrybinių siekių universalumu, plačiu kultūriniu akiračiu, ypatingu spalvos pajautimu, beveik nesutramdoma gaivališka prigimtimi, susižavėjimu orientalistinėmis idėjomis. Savo tapiniuose jis tęsia Adomui Galdikui ir Vytautui Kasiuliui būdingą spalvingos ir muzikalios lyrinės abstrakcijos tradiciją, kuri susipina su simboliniu metaforiniu mąstymu, taip pat ženkliskumo ir ezoterizmo potraukiu.

Jau nuo studijų Kauno S. Žuko dailės technikumė pradžios išryškėjo jam būdingas nonkonformizmas ir stiprus socialinio teisingumo jausmas. Šios savybės lėmė Kruopio reakciją į asmenybės kūrybinės laisvės suvaržymus, o vėliau ir kritišką požiūrį į įsigalinčias merkantilizmo ir meno suprekinimo tendencijas. Tai menininkui reiškė tik viena – idealistinių pasaulėžiūrinių nuostatų įsivyravimą bei tradicinėse Rytų civilizacijose išpuoselėtų dvasinių vertybių sureikšminimą. Šios nonkonformistinės ir orientalistinės nuostatos susipynė su gaivališka dailininko prigimtimi, spontanišku ekspresyvumu ir tapybinės raiškos *polistiliškumu*, kurį suformavo jautrumas įvairioms nuo jaunystės patiriamoms įtakoms. Su tuo siejasi ir kitas Kruopio bruožas – *produktyvumas* bei noras vienu metu reikštis įvairiose kūrybinės veiklos srityse.

Tai smalsus, nuolatos po įvairius Rytų ir Vakarų kraštus keliaujantis meni-

ninkas, persmelktas jį nuo jaunystės viliojusių orientalistinių idėjų. Vis dėlto nukrypimus net į tolimiausias Rytų civilizacines erdves Kruopio kūryboje nustelbia stiprus tautinio apsisprendimo jausmas, meilė Lietuvos istorijai, tiems miestams ir miesteliams, kurie svarbūs jo gyvenime, pasaulėjautoje ir iš pasamonės gelmių besiformuojančioje lakioje vaizduotėje.

Kruopis per daugiau nei keturių dešimtmečių laikotarpį sukūrė per tris tūkstančius paveikslų, dalis jų, deja, sudegė per gaisrą jo Vilniaus senamiesčio dirbtuvėje, nemažai jų po kelionių, plenerų ir parodų užsienyje išsibarstė po įvairių kraštų muziejų ir meno mylėtojų kolekcijas. Pagal vyraujančias temas ir žanrus dailininko tapyba gali būti skirstoma į *peizažinę, istorinę, portretus* (autoportretus), *aktus*, aukštinančius moteriško kūniškumo grožį, *buitinę, religinę* – paveikslus, vaizduojančius krikščioniškos, budistinės, hinduistinės religijų siužetus, galiausiai įvairias *figūrines* bei *abstrakčias kompozicijas*.

Prie peizažinės tapybos žanro galima priskirti kelionių po egzotiškas šalis (Indiją, Nepalą, Armėniją) metu nutapytus išpūdingus kraštovaizdžius. Daugumoje minėtų peizažinės tapybos drobių jaučiamas nostalgiškas kūrėjo ryšys su tapomais objektais, emocinis santykis su regimų gamtos vaizdinių sukeltais išpūdziais. Peizažinės tapybos grožis pirmiausia atsiskleidžia pasitelkiant efektingus koloritinius sprendimus, išryškėja spalviniu muzikalumu, glaudžiai susijusiu su profesionalia plastine ir kompozicine tapyba.

Ko gero, estetiniu požiūriu turbūt vertingiausią Kruopio tapybinio palikimo dalį sudaro abstrakcijos rėmuose balansuojančios emocionalios spalvingos figūrinės ir abstrakčios kompozicijos, kuriose galime įžvelgti šio spalvinės ir koloritinės kultūros meistro talentą bei tapyimo stiliaus savitumą. Prie brandžiausių šios grupės kūrinių pirmiausia reikėtų pri-

skirti žalsvų, gelsvų ir rusvų tonų paveikslą su kaligrafinių užrašų elementais „Kompozicija“ (2013), žavinčią emocionaliais melsvų, violetinių ir gelsvų spalvų santykiais „Abstrakcija“ (2017) ir pavienes drobes iš vėlyvojo kūrybinio tarpsnio brandžiausių plastiniu požiūriu ciklą „Likimas. Šeimos paveikslas“ (2017) ir „Karantininės meditacijos“ (2020).

SAVITO KELIO IEŠKOJIMAS IR ORIENTALISTINĖ ĮTAKA

Individualaus Kruopio tapybinio stiliaus užuomazgų formavimasis siejosi su meninio apipavidalinimo ir meninės fotografijos studijomis Kauno S. Žuko taidomosios dailės technikume. Ši institucija buvo įsikūrusi tarpukariu veikusios Kauno meno mokyklos pastate, tad šioje meno ir kūrybos erdvėje išliko orientalizmo tradicijos. Priminsime, kad nuo Pirmosios nepriklausomybės atgimimo laikų čia dirbo modernaus lietuviškojo orientalizmo atstovai ir aistringi Rytų tautų meno kolekcininkai M. Dobužinskis, A. Galdikas, L. Truikys. Būtent jų dėmesys Rytams išliko gyvybingas, kai Kruopis pasinėrė į meninės fotografijos studijas, vadovaujamas naujos kartos orientalizmo adepto Mindaugo Dapkaus, spalvotosios fotografijos pradininko Povilo Karpavičiaus. Čia greta spalvotos fotografijos Kruopis, vadovaujamas tapybos dėstytojo Donato Valatkos, išsamiai gilinosi į tapybos meno subtilybes.

Kaune išsiskleidusį susidomėjimą Rytais būsimasis tapytojas traktavo kaip natūralų dvasinį poreikį, lydėjusį jį nuo ankstyvos vaikystės visą gyvenimą. „Nuo pat vaikystės, – prisipažįsta jis, – mėgau žaisti ir piešti tik ant grindų (kilimėlio). Iki šiol nesėdžiu ant kėdės, tik

ant kilimo. Skaitau, valgau, rašau, net piešiu (tapau) ant grindų. Turiu du rašomuosius stalus, bet prie jų man trūksta erdvės“ (Kruopis 2001: Penktas mąstymas). Orientalistinius interesus ir kryptingas dvasines studijas, domėjimąsi vegetarizmu, jogos mokymu, Vydūnu, Krišnos mokymu, Bhagavadgyta, dzen klasikų ir jų vakarietišku interpretatorių tekstais kaunietišku studijų tarpsniu skatino minėtas M. Dapkus. Anot Kruopio, jis „pirmasis prakirto langą į tikrąjį dvasios pasaulį“, kuriuo tapytojas kryptingai juda jau ketverius dešimtmečius. „Aš, – prisimindamas jaunystės metus sako Kruopis, – atėjau į kūrybą iš po grindžio, nes sulaukęs 17 metų turėjau dzen budistą mokytoją Mindaugą Dapkę. Jis man dėstė meninę fotografiją Stepo Žuko dailės technikume. Ši unikali asmenybė man davė Rytų begalybę“ (Urbonavičiūtė 2010: 6).

Susižavėjęs Rytų kultūromis Kruopis ilgam pasinėrė į orientalistinės literatūros studijas, persirašinėjo daugybę tuomet *savilaidos* kanalais plintančių orientalistikos autoritetų tekstų, pavyzdžiui, Ernesto Woodo „Dešimt jogos sistemų“, fiksavo savo įžvalgas ir apmąstymus svarbiausiais klasikinės indų ir Rytų Azi-

jos filosofijos klausimais. Šios įtakos pėdsakus akivaizdžiai regime 2001 m. tapytojo išleistame solidžios apimties darbe *Sudžan. Mąstymų katalogas*, kurio penkio-likoje dalių aptinkame šimtus pasažų įvairiomis Rytų tautų filosofijos, religijos ir estetikos temomis. Šie orientalistiniai interesai neabejotinai paveikė ne tik tapytojo pasaulėžiūrinės nuostatas, gyvenimo būdą, bet ir besiformuojantį meninės kūrybos stilių.

Daugelį jaunų maištingų menininkų užvaldančios Oriento idėjos Kruopio studijų Kaune metu Lietuvoje glaudžiai siejosi su tautinio atgimimo ideologija ir antitarybiškumo sklaida vėlyvučiu sovietmečiu. Todėl ši mokslo įstaiga, kaip ir pagrindinis tuomet atgimstančios lietuviškosios Orientalistikos židinys VDI, susilaukė ypatingo KGB dėmesio. Nieko nuostabaus, kadangi orientalizmas sovietinėje imperijoje tradiciškai buvo traktuojamas kaip viena pavojingiausių intelektualinio ir meninio elito bei jaunimo priešingumų sovietinei ideologijai formų (žr. Andrijauskas 2012, Andrijauskas 2020). Todėl netrukus Kruopis patyrė represijas, dalis

jau sukurtų meno kūrinių, sukauptų knygų ir perfotografuotų bei parašytų orientalistinių tekstų buvo tiesiog konfiskuoti. Šie įvykiai keleriems metams atitolino talentingo ir nepatikimų asmenų sąrašą pakliuvusio jaunuolio galimybes tęsti dailės studijas.

Vis dėlto iš ketvirto karto Kruopiui pavyko įstoti į VDI Tapybos katedrą. Gyvenimas sostinėje ir bendravimas su naujais dvasiškai artimiausiais dėstytojais Antanu Kmieliausku, Vincu Kisarausku, Algimantu Švėgžda, Augustinu Savicku, Linu Katinu, Kęstučiu Zapkumi ir kitais formavo jo tautinį angažuotumą, požiūrį į menininko misiją, profesionalumą, kasdienį kūrybinį darbą ir supratimą, kaip svarbu įvaldyti plastines meninės išraiškos priemones. Ypač reikšmingas jo kūrybos kelyje buvo ir išliko Rytų filosofijos bei meditacinių praktikų paveiktas baigiamojo darbo vadovas nonkonformistas L. Katinas ir daoizmo estetikos idėjų persmelktas humanistas bei vienas intelektualiausių dailininkų A. Švėgžda, kurių kūrybos ir gyvenimo filosofijos įtakos laukas Kruopį lydi iki šiol.

INDIJOS SPALVŲ EMOCINIO POVEIKIO GALIA

Spalvingumo vaidmuo jo kūryboje smarkiai išaugo po 1996 m. tris mėnesius užtrukusios kelionės į išsvajotą, daugybės puikių šventyklų ir egzotiškos gamtos Indiją, kurioje išsiskleidusios įstabios spalvos paliko neišdildomą įspūdį. Tai pakeitė dailininko spalvų paletę, įtvirtino joje potraukį prie dangiškai mėlynos, smaragdinės žalumos, violetinės, oranžinės, skaisčiai geltonos spalvos bei įvairių jų atspalvių.

Kalbėdamas apie savo pirmosios kelionės į egzotiškos indų civilizacijos erdvę įspūdžius dailininkas teigė, kad „Indijoje pritrėnkė atmosfera, kvapai. Moterys su įvairiaspalviais sariais“, be to, „kad ir kur keliaučiau, visur jaučiuosi svečias. Indijoje pajutau: tai – mano namai. Gal todėl, kad su jų kultūra buvau gerai susipažinęs. Ji man labai artima“ (Sustojusio laiko šalis 1997: 3). Penkios kelionės į Indiją ir dvi į Nepalą pakeitė

tapytojo spalvos ir kolorito koncepciją, atsirado nemažai lietuviškai dailei nebūdingų ryškių dramatiškų muzikalių ir kontrastingų spalvinių sąskambių.

Ilgainiui Kruopio tapyboje išryškėjo ir nauji stilistiniai posūkiai, susiję ne tik su spalva, bet ir su kitais kompozicinius ir plastinės kalbos ypatumais. Daugelis po kelionės į Indiją sukurtų gaiviomis spalvomis žėrinčių paveikslų tiesiog spinduliuoja netikėta spalvinės gamos įvairove, stiprėja mėgavimasis išoriniais dramatiškų spalvų santykių efektais, spontaniškomis spalvingo kolorito raiškos galimybėmis. Spalva *įgauna pagrindinę reikšmę jo tapomose kompozicijose ir tampa struktūriniu jo paveikslų meninių vaizdinių sistemą organizuojančiu branduoliu*. Todėl tapytojo drobėse pamažu įsiviešpatauja ryškių raudonų, mėlynų, geltonų spalvinių dėmių ir pustonų santykiai.

Šis spalvos fenomeno įtakos augimas, vadavimasis iš vyravusios koloritinės sistemos vyksta pamažu. Pavyzdžiui, indiškojo ciklo švelnių akvarelinių spalvinių tonų paveiksluose „Piligrimai“ (1996), „Šri Krišna“ (1996), „Fleita grojantis Krišna“ (1996), „Vamana deva“ (1997), rusvai rudų atspalvių kompozicijoje „Meditacija – malda“ (1997) regime santūrias prislopintas spalvas, o lygiagrečiai kuriamuose „Modana Mohana. Šventųjų siluetai“ (Vrindavanas, 1996), „Mango medis“ (1996) jau karaliauja ryškios emocionalios spalvos. Tolesnė spalvos emancipacija skleidžiasi kitų kelionių į Indiją įkvėptuose paveiksluose.

Kiek kitokie yra po kelių dešimtmečių įvykusių kelionių į Nepalą įkvėpti išplautų intensyvių spalvų paveikslai „Nepalas. Anapurna kalnai I – II“ (2018) ir „Nepalas. Himalajų papėdė“ (2018), kurių koloritinius sprendimus neabejotinai veikia aukštikalnių išretintame ore regimi blyškūs didingų kalnų vaizdai.

Ryškų pėdsaką Kruopio pasaulėjautoje ir kūryboje paliko trys 2001 m. stažuotės mėnesiai, praleisti budistinės meninės kultūros centre Mathuroje su gausiomis šventyklomis ir vienuolynais, vadovaujant indų klasikinio meno žinovui profesoriumi Kamal Kapūrai. Jis mokė tradicinės indų meno ikonografijos, tapyti įvairių budistinio ir hinduistinio kanono dievų, veidų ir judesių pozas. Šių studijų pamokos atsispindi sudėtingose kompozicijose, pavyzdžiui, paveiksle „Garbodakšai Višnu“ (2001) ir kitose indų meno dvasios įkvėptose drobėse.

Daugelis Indijos vizijose Kruopio *paletėje įsitvirtinusių, ryškios pietų saulės nuotiekstu, žėrinčių įvairiais egzotiškais atspalviais spalvų nejučia persismelkė į jo Nidoje kasmet organizuojamuose pleneruose tapytas drobes*. Jose, kaip ir Indijos gamtos grožio įkvėptuose peizažuose, ryškiausiai atsiskleidžia besibaigiančios vasaros ir ankstyvo rudens skaisčių spalvų emocinio poveikio galia. Šiuos teiginius patvirtintų paveikslai „Vilos marių pakrantėje“ (2013) ir „Žvilgsnis nuo Nidos bažnyčios į marias“ (2014), kuriuose intensyvi tamsiai mėlyna aktyviai sąveikauja su geltonomis ir rusvomis spalvomis.

STILISTINĖS METAMORFOZĖS

Sudėtingoje dailininko tapybinėje evoliucijoje keisčiausiu pavidalu greta

orientalistinių nuostatų *susipina įvairiausių įtakos: simbolizmo, ekspresionizmo, fo-*

vizmo, lyrinės abstrakcijos, G. de Chirico metafizinės tapybos, N. de Staël, W. de Kooningo ir daugelio lietuviškos tapybos mokyklos atstovų (M. K. Čiurlionio, A. Galdiko, V. Kasiulio, L. Katino, V. Kisarausko, V. Antanavičiaus, A. Švėgždos). Į visas šias įtakas dailininkas žvelgia tik kaip į pagalbines priemones savo margaspalvio meninio stiliaus formavimui.

Kita vertus, minėtos prieštaringos, skirtingomis kryptimis Kruopio kūryboje besiskleidžiančios stilistinės tendencijos neretai sudaro eklektiškumo įspūdį ir kartais tarsi užgožia iš tikrųjų vykstantį, tačiau ne visuomet meno kritikų regimą objektyviai besiskleidžiantį jo individualaus meninio braižo ir stilistinių ypatumų išgryninimo procesą. Kalbant apie jo kūrybinės evoliucijos procese išryškėjusią tapyimo manierą ir meninės raiškos priemones, matyti apibendrintas simbolinis ar ženklinis tapomų vaizdinių pobūdis, kompozicinių sprendimų įvairovė, paskirų motyvų fragmentiškumas, emocionalus, o kartais ir nervingas potėpis, tamsios, prislopintos paletės spalvos, įvairūs mįslingi personažai.

Vėlesnėje Kruopio tapyboje labiau įsivyrąja nutvieksti Rytų kraštų ryškių geltonų skaisčios saulės spalvų, smaragdinės žalumos, dangaus ir vandens žydrinės bei įstabių spalvingų kraštovaizdžių motyvai. Tapytojo vizijoms darosi vienodai būdingi peizažai su didžiulėmis gamtos pasaulio erdvėmis, kurios skleidžiasi tiek platyn, tiek ir gylin. Jis taip pat tapo ženklines figūrines kompozicijas ir abstrakcijas, kuriose daugiausia dėmesio sutelkiama į formaliuosius tapybos aspektus, muzikalių formų ir spalvų vidinę architektoniką, išryškinamą tapant nevaržomais potėpiais ir natūra-

liais spalvų nutekėjimais. Neretai jautraus kolorito dailininko tapyimo maniera išsiskiria daugiasluoksne tapysena su Rytų Azijos dailės tradicijai būdingais kaligrafiško rašto elementais.

Geriausiams tapytojo kūriniais artimas nuolatinis naujų *plastinės, koloritinės* ir pusiau abstrakčių, apibendrintų kompozicinės meninės raiškos priemonių ieškojimas, tapomuose reiškiniuose užslėptų simbolinių ir dvasinių prasmų išryškinimas. Jei reikėtų išskirti būdingiausią stilistinę Kruopio tapybinės raiškos kryptį, tai būtų ne dažniausiai kritikų akcentuojamas *ekspresionizmas*, o daugiau A. Galdiko ir J. Vienožinskio mokyklos sekėjams išeivijoje būdingas, su prancūziškąja *lyrine abstrakcija* susijęs jautrus koloritinis ir spalvinis *muzikalumas*. Šis potraukis į muzikavimą spalvomis tapytojo drobėse pradėjo skleistis per kaunietiškuoju studijų tarpsniu patirtą A. Galdiko ekspresyvios spalvų harmonijos poveikį, kurį vėliau sustiprino išaugusi jo mokytojo, ekspresyvios spalvos meistro, orientalizmo adepto Lino Katino ženkliškumo ir koloritinio dekoratyvumo įtaka.

Ilgainiui formavosi dailininko archetipiniam pasaulio suvokimui būdingas simbolinis metaforinis mąstymas, kuriame itin svarbus *ženkliškumas*. Daugelis tapytojo religinio turinio drobėse ir figūrinėse kompozicijose vaizduojamų motyvų, žmogaus figūrų pasižymi iš archajinio mitinio pasaulio suvokimo besiformuojančiu ženkliškumu, kuris *neretai išsiveržia iš įprastų semantinių prasmų rėmų ir jo paveikslų suvokėjui atveria naujas savo turinio iki galo neišsakomas interpretacijos galimybes*. Ženkliškumo apraiškas regime skaidrių abstraktėjančių formų

paveiksluose „Vilties ženklai“ (1987), „ECCE HOMO“ (2018), „Ženklas“ (2001) ir viename brandžiausių dailininko žalsvų tonų, plačiais ekspresyviais potėpiais nutapytų darbų „Krikštai. Nida“ (2006). Šios ženkliškumo apraiškos nauja jėga atsiskleidžia vėlyvuju periodu 2017 m. sukurtose dviejose emocionalių mėlynų

ir melsvų rusvų spalvų religinėse figūrinėse kompozicijose vienu pavadinimu „Nukryžiuotasis“ ir vienoje įstabiausių pusiau abstrakčių jo drobių „Aukojimas“ (2020). Visuose mūsų aptartuose paveiksluose atsiskleidė tapytojo spalvinių santykių ir plastinių meninės raiškos priemonių išraiškos meistriškumas.

UŽSKLANDA

Taigi retrospektyviai apžvelgus orientalistinių idėjų paveiktą Kruopio kūrybos kelią aiškėja, kad čia būta daug lemtingų posūkių ir netikėtų nukrypimų nuo pagrindinių tautinės tapybos raidos krypčių. Per praslinkusius ketverius dešimtmečius jis produktyviai ir prasmingai reikėsi skirtinguose žanruose ir tapo reikšminga spalvingo, ženkliško meditacinio, į abstrakciją linkstančio stiliaus figūra, tęsiančia lietuviškojo orientalizmo bei koloritinės tapybos tradicijas.

Nors įvairių kraštų dailės mylėtojams Kruopis geriausiai yra žinomas savo tiesiogiai su Nidos plenerų temomis ir vaiz-

dinių pasaulių susijusiais paveikslais, tačiau svariausius jo kūrybinius laimėjimus atspindi įvairių žanrų ir temų kūriniai, išsiskiriantys savitu spalvinių, kompozicinių ir ypač su vidine muzikalių meno formų architektonika susijusių plastinių problemų sprendimu. Objektiviai vertinant svarbiausius šio dailininko kūrybinius laimėjimus galima teigti, kad tai – subtilus, į abstrakciją linkstančios koloritinės tapybos meistras, tęsiantis Vlado Eidukevičiaus, A. Galdiko, Algirdo Petruolio, V. Kasiulio, L. Katino, Gintaro Palemono Janonio ir kitų tapybos tradicijas.

Literatūra

Andrijauskas Antanas. 2012. *Orientalistikos atgimimas Lietuvoje (1977–1992): orientalizmo transformacijos į orientalistiką pradžia*. Prieiga per internetą: <http://asianstudies.lt/wp-content/uploads/2012/03/2-Andrijauskas_Japan-Respresn.pdf>

Andrijauskas Antanas. 2020. Iš lietuviško orientalizmo istorijos: sunkiausių išbandymų metas. Jablonskienė Audronė. 1994. Po ugnies ženklų. Penkios istorijos apie dailininką Saulių Kruopį. *Veidas*: 13–15, 1994, Nr. 14.

Kruopis Saulius. 1996. *Ir sielai, ir kūnui*. Šiauliai: Saulės Delta.

Kruopis Saulius. 2001. *Sudžan. Mąstymų katalogas*. Vilnius: galerija Vartai.

Kruopis Saulius. 2009. *Nida. Brücke. Ekspresionistinės tapybos plenerų antologija*. Vilnius: Tiltas.

Kruopis Saulius. 2010. *Ateitis jau buvo. Tapyba*. Vilnius.

Kruopis Saulius. 2015. *Tapyba 55*. Vilnius: Tiltas.

Sustojusio laiko šalis. 1997. Užrašė Remigija Paulikaitė. *Respublika*, 07.26, p. 3.

Urbonavičiūtė Romualda. 2020. S. Kruopis: mano tapybos vizija – artėjimas prie grynos ekspresijos. Prieiga per internetą: <S. Kruopis: mano tapybos vizija – artėjimas prie grynos ekspresijos. Alfa.lt>

Urbonavičiūtė Romualda. 2010. Saulius Kruopis – likimo dovanotame kelyje. *Šiaulių naujienos*, 02.06.

Zenitas. 2009. Su tapytoju kalbasi poetas Algimantas Lyva. *Naujoji romuva* 4 (569): 9–15.